

LLP sitt innspill til budsjettthøringen i familie- og kulturkomiteen 6. november 2014

Generell info

Landslaget for lokal- og privatarkiv – LLP, er en fagpolitisk og landsdekkende interesseorganisasjon som siden 1986 har jobbet for å fremme vern og formidling av kommunale arkiver og privatarkiver, samt heve den faglige kvaliteten på dette arbeidet. I dag er vi den eneste organisasjonen som jobber spesifikt med disse spørsmålene. Vi har ca. 140 institusjonsmedlemmer fra hele landet, og blant annet er alle de kommunale arkivinstitusjonene medlemmer i LLP, sammen med privatarkivinstitusjoner, museum, organisasjoner og historielag. Til sammen representerer disse arkiv- og museumsinstitusjonene et stort antall profesjonelle arkivarer, som alle forvalter vår felles hukommelse.

Sammen med Riksarkivaren har LLP utviklet arkivinformasjonssystemet Asta, som er en felles nasjonal standard for registrering, distribusjon og fremfinning av arkivdata. I motsetning til journalføringssystemer for offentlig sektor er Asta laget spesielt for historiske arkiver, og brukes av ca 100 offentlige og private arkivinstitusjoner over hele landet. LLP har også, sammen med bl.a. Riksarkivaren og Kulturrådet, utviklet www.arkivportalen.no. Dette er en nettbasert nasjonal søketjeneste på tvers av arkivinstitusjonenes mange arkiver, og som er tilgjengelig for alle. Her finner man informasjon om historiske arkiver og dokumenter, og hvor disse befinner seg.

Hovedutfordringer i årets budsjett

LLP skjønner meget godt at det er stram prioritering som skal gjøres i disse dager, og ønsker ikke å fremstå som sutrete, verken på egne vegne eller på vegne av arkiv-Norge. For en organisasjon med 0.8 årsverk i sekretariatet og masse frivillig arbeid er det selvfølgelig viktig at tilskuddet vi har fått i tidligere år under kap 320 post 74, blir videreført gjennom Kulturfondets støtteordning, som nå er flyttet til kap. 328 post 55.

Alle ønsker et samfunn som sikrer demokrati og rettssikkerhet, og her er arkivene og tilgang til disse svært viktig. Hvis arbeidet med arkivene ikke styrkes, vil vi miste sentral dokumentasjon om samfunnet rundt oss, og konsekvensene på sikt kan bli store for landet vårt. Det som er LLP sitt hovedanliggende i denne budsjettthøringen er at regjeringen må ta på alvor både privatarkivarbeidet og støtteordningen for arkiv. Størrelsen på de støtteordningene som er foreslått for 2015 vil generelt medføre at bevaring og formidling av arkivene blir dårligere. På sikt vil dette gjøre oss til en dement stat, fordi mangel på satsning er i ferd med å lage huller i samfunnets kollektive hukommelse.

Hva er samfunnets hukommelse? Jo, det er en unik og uerstattelig kulturarv som overføres fra generasjon til generasjon, og der arkivarene har ett hovedmål med jobben som gjøres; nemlig å sikre at dette landet har en helhetlig samfunnsdokumentasjon, ikke minst hva gjelder privatarkiver. Disse ivaretas i dag ofte av arkivinstitusjoner som ikke har dette som en av sine kjerneoppgaver.

LLP er med i det prosjektarbeidet som gjøres i Riksarkivet for å følge opp stortingsmeldingen om arkiv, og det gjøres mye godt arbeid der for å sikre en helhetlig samfunnsdokumentasjon. Men for den delen av arkiv-Norge som ikke kan levere sine arkiver til Riksarkivet eller til statsarkivene er det veldig viktig å ha gode støtteordninger som gjør at man kan arbeide med nettopp det å bevare de viktige privatarkivene. Relativt sett er det lite penger som skal til for at støtteordningene for arkiv oppleves som bedre enn i dag, og resultatet for samfunnets hukommelse blir vesentlig mye bedre. Har vi råd til å la være?

La oss se litt nærmere på privatarkivarbeidet. Dette er en viktig arbeidsoppgave for mange av LLP sine medlemmer, men som ikke er en lovpålagt oppgave og dermed lider under ulike ambisjonsnivåer pga ressurser - eller rettere sagt mangel på ressurser. Eller som Kulturdepartementet selv sier på s. 57 i budsjettforelegget: *"Bevarte arkiver fra privat sektor er underrepresentert sammenliknet med arkiver fra offentlig sektor."* (Prop 1 S Kulturdep, s. 57)

Punkt 1: Privatarkivarbeidet

Uten arkiver fra privat sektor (bedrifter, organisasjoner og privatpersoner) er kildene til vår felles historie og kulturarv ufullstendig. Privat sektor må få en større plass av vår samlede samfunnsdokumentasjon, og det er derfor helt nødvendig med en langsiktig satsning på privatarkivarbeidet. I en slik satsning bør driftsstøtte vurderes som et permanent tiltak for de institusjoner som jobber med privatarkiver, og så må prosjektstøtte komme i tillegg. Arkivinstitusjoner, lokalhistoriske samlinger og museer som forvalter privatarkiv er dessuten en meget viktig del av samfunnets kulturelle grunnmur. Disse bevarer og formidler lokalt forankrede kilder, og gjør en viktig innsats for å ta vare på lokal kultur og identitet.

Som tidligere nevnt er privatarkivarbeidet ikke en lovpålagt oppgave, noe som gjør at det er opp til den enkelte institusjon hvilket ambisjonsnivå som skal gjelde for dette arbeidet. Noen institusjoner har valgt å satse tungt på privatarkivarbeid, men dette er helt eller delvis avhengig av støtteordningene. Situasjonen rundt privatarkivarbeidet er derfor mange steder meget vanskelig. Komiteen er for eksempel kjent med de utfordringene Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek har møtt som følge av store kutt i statsstøtten fra og med 2014.

Det finnes mange utfordringer knyttet til privatarkiv, men den største gjelder bevaring av digitalt skapte privatarkiver. Hvordan skal vi som samfunn bevare viktig samfunnsdokumentasjon når mye av dokumentasjon kun er i form av e-post, eller ligger lagret på en server eller en PC? Slike utfordringer må vi løse, men dette klarer vi ikke å løse hvis støtteordningene reduseres.

Punkt 2: Støtteordningen for arkivsektoren

LLP har i mange år vært en sterk pådriver for opprettelsen av en støtteordning for privatarkiver. Denne ble en realitet i 2010 med 2 millioner kroner pr. år, forvaltet av Kulturrådet. Basert på de søknadene som har kommet inn anslår LLP at det reelle behovet for midler til å jobbe med privatarkiver ligger på mellom 15 og 20 millioner kroner årlig.

I Prop 1 S er støtten til privatarkivarbeid og utviklingsmidler til arkiv og museum (kap. 320 post 77) foreslått flyttet til søkbare programmer som skal finansieres gjennom tippemidler. LLP er positiv til alternative måter å finansiere støtteordninger på. Men vi frykter at dette kan medføre ytterligere kutt i støtteordningene som følge av at størrelsen på overskuddet i Norsk Tipping kan variere. Det er heller ikke klart for LLP hvem som skal administrere ordningen.

LLP vil også nevne for komiteen en ting fra utredningen av Kulturrådet, og som gjelder ansvaret for utviklingsoppgaver i arkivsektoren. Disse er nå foreslått overført til Arkivverket og Riksarkivaren. Generelt sett er LLP veldig godt fornøyd med Kulturrådets innsats for arkivfeltet, og mener at Kulturrådet fyller en rolle i det norske arkivlandskapet som ikke finnes andre steder. LLP er også grunnleggende positiv til at arkivfeltet så langt har dratt veksler på det kulturfaglige miljøet generelt i Kulturrådet. På et generelt grunnlag er derfor LLP uenig i at faglige og utviklingsorienterte "direktoratsoppgaver" skal overføres til Riksarkivaren (anbefaling nr. 15). LLP ser at en slik overføring av direktoratsoppgaver vil være positivt for Arkivverket og Riksarkivaren, men er bekymret for at samhandling med det øvrige kulturfaglige miljøet i Kulturrådet vil bli borte.

Punkt 3: *To store utfordringer for arkiv-Norge i årene fremover, og en lovrevisjon*

LLP vil som et siste punkt få si et par ord om det som nok er de to største utfordringene for arkiv-Norge i årene fremover. Det gjelder 1) digitalisering av offentlig forvaltning og 2) kommunereformen. For å ta det siste først: de fleste kommuner er ennå ikke ferdig med opprydningsarbeidet i arkivene etter siste kommunereform, i 1964. Først og fremst pga. ressursmangel og manglende vilje i kommunene til å prioritere arkivene. Et kommunalt ansvar, ja, men det er vår nasjonale hukommelse som taper i det lange løp.

Når det gjelder digitalisering av offentlig sektor, så er dette en god og ønsket utvikling, og der arkivene er et svært viktig element. Men vi må ikke glemme at det finnes svært mange arkiver i offentlig forvaltning som fortsatt er på papir, og som bør digitaliseres for å kunne være en god informasjonskilde i fremtiden; og det i en kanal og på et medium som folk flest synes er hensiktsmessig. Som Kulturdepartementet har sagt det: *"Arkivene kan på denne måten bli en ressurs som i større grad kan utnyttes til dokumentasjon av rettigheter, og til kunnskap og opplevelser. Arkivene må både utvikle virksomheten i samsvar med den teknologiske utviklingen og i større grad etablere samarbeidsløsninger."* (Prop 1 S, s. 57)

Vi etterlyser helt til slutt den varslede revisjon av arkivloven, der vi opplever at det er full stillstand. Nåværende arkivlov trådte i kraft i 1999, og alle er enig om at det er behov for en revidering. LLP håper komiteen kan bidra til å få fortløp i dette arbeidet.

Avslutning

LLP vil på det sterkeste anmode om at privatarkivarbeidet og støtteordningen blir styrket, i tråd med flertallspartiernes uttalelser i 2013. Dette er relativt sett en veldig billig investering, og som bidrar til å forebygge demens hva gjelder samfunnets kollektive hukommelse.